

## Opitz Márton olvas

Ismeretes, hogy a németországi (és természetesen a sziléziai érdekű) germanisztika folyamatos érdeklődése mellett a hazai magyar és német nyelvű, valamint az erdélyi magyar, német és román nyelvű irodalom- és művelődéstörténet legalább másfél évszázada igen intenzíven foglalkozik Martin Opitz gyulafehérvári működésével. A kutatást mindig is élénken érdekelték a meghívás körülményei, Opitz erdélyi élményei, a római sírfeliratok gyűjtésére kialakított programja és ottani költői teljesítménye.<sup>1</sup> Mert hiszen az a mintegy 13 hónap, amit a nagyon fiatal – 25 esztendő – Martin Opitz (a magyar nyelvű szakirodalomban inkább Opitz Márton) Gyulafehérváron töltött, a Bethlen Gábor-féle akadémia megalapítása és működése szempontjából is, de a nagy hírnévre törekvő ambiciózus fiatal vendégtanár karrierjét tekintve is nagyon fontos időszak. Professzorként és koszorús költőként üdvözölték Gyulafehérváron, ám ő maga, mint tudjuk, soha nem szerzett akadémiai fokozatot és koszorús költő is csak később, 1625 őszén lett.<sup>2</sup>

Az *Összes Művek* kritikai kiadásának megindulása óta (ez kb. az elmúlt huszadik század utolsó harmada) nagyon megélénkült a „német költészet atyjának”<sup>3</sup> elsősorban német nyelvű szakirodalma: a sokszor ellentmondásos írás- és viselkedésmód több tanulmányban és gyűjteményes kötetben tematizálódott már.

Megbecsült vizsgálatok után a hazai kutatást most legújabbban a gyulafehérvári meghívás körülményei érdekelték: magyar szerzőtől származó fontos, gyakran hivatkozott német nyelvű tanulmány is született erről a kérdésről.<sup>4</sup> Saját kérdésem korábban az volt (ma is inkább ez érdekel), hogy Opitz, miközben igazán gyorsan kellett felkészülnie a gyulafehérvári küldetésre, milyen olvasmányokat talált és e rövid idő alatt milyenekhez nyúlt. Ez a felkészülés, úgy következtettem, hogy nem csak poétikai előformákra és költői átvételekre irányult, sokkal inkább a népkarakterológiát közvetítő toposzokra, a körülményekhez való alkalmazkodás problémáira. Olvasmányai nyomán könnyen talált kliséket épített várakozásaiba.<sup>5</sup> A propagandagépezet által felkínált klisék ismeretét és használatát mindenestre jól példázza a Károlyi Zsuzsanna felett elmondott gyászbeszéd (1622. július 1.) számos eleme.<sup>6</sup> Kitűnő tanulmányában Detlef

<sup>1</sup> Opitz erdélyi működésére vonatkozó korábbi és újabb forrásokat legújabbban kritikusan újraolvasó Achim Aurnhammer azt a véleményt fogalmazta meg, hogy a szerző éppen Gyulafehérváron találta meg saját költői hivatását és hangját (*poetische Selbsterfindung*): Achim AURNHAMMER, *Trisia ex Transilvania: Martin Opitz' Ovid-Imitatio im siebenbürgischen Exil (1622/23) = Deutschland und Ungarn in ihren Bildungs- und Wissenschaftsbeziehungen während der Renaissance*, hrsg. Wilhelm KÜHLMANN, Anton SCHINDLING, Stuttgart, Steiner, 2004 (CONTUBERNIUM, Tübinger Beiträge zur Universitäts- und Wissenschaftsgeschichte, 62), 253–272.

<sup>2</sup> „in Collegio Albano Poësis et Oratoriae professor doctissimus”, vö. Bojti Veres Gáspár jellemzését Martin Opitz Károlyi Zsuzsanna temetésén (1622. július 1-jén) elmondott beszédének (*Oratio D. M. Martini Opicii*) és elégiájának (*Tu post ampla*) közlésekor: *EXEQUARIUM coereemonialium serenissimae principis ac dominae dñae. Svsannae Caroli [...] libelli dvo, in quibus orationes et carmina eorum, qui funebrem pompam lucubrationibus suis ornarunt*, Albae-Ivlae, MDCXXIV, 146–153, illetve 173–175 (RMNy, 1307); a kritikai kiadásban: Martin OPITZ, *Gesammelte Werke, kritische Ausgabe*, hrsg. George SCHULZ-BEHREND, II/1–2, Werke von 1621 bis 1626, Stuttgart, Hiersemann, 1978–1979, 48–56. (A továbbiakban: MOGW.)

<sup>3</sup> Johann Christoph GOTTSCHED, *Lob- und Gedächtnißrede auf den Vater der deutschen Dichtkunst, Martin Opitzen von Boberfeld, Nachdem selbiger vor hundert Jahren in Danzig Todes verblichen, zur Erneuerung seines Andenkens im Jahre 1739 den 20. August auf dem philosophischen Catheder zu Leipzig gehalten*, Leipzig, bey Bernhard Christoph Breitkopf, 1739 = Johann Christoph GOTTSCHED, *Schriften zur Literatur*, hg. von Horst STEINMETZ, Stuttgart, Reclam, 1972, 213.

<sup>4</sup> János HELTAI, *Martin Opitz und sein intellektuelles Umfeld in Siebenbürgen = Martin Opitz 1597–1639: Fremdheit und Gegenwärtigkeit einer geschichtlichen Persönlichkeit*, hg. von Jörg-Ulrich FECHNER, Wolfgang KESSLER, Herne, Stiftung Martin-Opitz-Bibliothek in Kommission, 2006, 79–103.

<sup>5</sup> Vö. ÖTVÖS Péter, *Egy vers nemének módja = Szolgálatomat ajánlom a 60 éves Jankovics Józsefnek, Humanizmus és gratuláció*, szerk. CSÁSZTVAY Tünde, NYERGES Judit, Bp., Balassi, 2009, 288–296.

<sup>6</sup> Legnyilvánvalóbban az orációba ügyesen és hízelkedően beépített *Pannónia-dicséret*: „Ac ut inde nostrorum sumamus initium, unde foeminarum illustrissima suum, Pannonia eam raro Dei munere nobis donavit, illa omnibus coeli ac soli bonis tellus refertissima, quae frumenti luxuria, vini bonitate, nemorum et saltuum frequentia, fluminum amoenitate, metallorum divitiis quotquot usquam sunt regiones provocat etc.” Vö. MOGW, II/1, 50, a beszéd 18–23. sorai.

Haberland e gyászbeszéd Zsámboky Jánosra és Dudith Andrásra egyszerre hivatkozó mondatait egyfajta vallási tolerancia jegyében értelmezi, noha, szerintem, ezek is a gyors tájékozódás topikus termékei.<sup>7</sup>

Heltai János idézett, sok forrást felhasználó következtetése az, hogy Opitz gyulafehérvári meghívása a fejedelem, Bethlen Gábor tudatos és távlatos művelődéspolitikájának eredménye volt, ottani működése pedig egyenesen megerősítette az erdélyi udvar európai jelenlétét.<sup>8</sup>

Ha tudunk is (bátortalanul) következtetni a magyarokra vonatkozó sablonok európai (főleg német nyelvterületen markáns) működésére, az igazán sajnálatos, hogy Martin Opitz saját könyvtárát nem ismerjük. Halála után (1639. augusztus 20-án halt meg pestisben)<sup>9</sup> 1640 áprilisában apjának adták át a fertőzésveszély miatt erősen megcsonkított hagyatékát. Így bibliotékája (vagy annak maradványa) feltehetően szintén apjához került. Vannak viszont közvetett, főleg levelezésekből nyert források arról, hogy könyveit elárverezték.<sup>10</sup> A *német költészet atyjának* ez a minden bizonnyal rendkívül gazdag és szép tudós könyvtára „a szélrózsa minden irányába szét-szóródott”, írta szép szavakkal sajnálkozva a német barokk költészet valószínűleg legjobb ismerője, az éppen tíz éve elhunyt Martin Bircher.<sup>11</sup> Állományát több mint egy évszázada próbálják rekonstruálni, ám sem a véletlen, sem a rendszeres kutatás nem hozott még igazán használható újabb eredményt. Az aukció néhány vásárlóját (bizonytalanul ugyan) ismerjük, Martin Bircher nagy szorgalommal és kivételes erudícióval azonosított több tételt is, a könyvek további sorsa azonban még nem tisztázott.<sup>12</sup> A gdański akadémiai könyvtárban (Biblioteka Gdańska Polskiej Akademii Nauk) Bircher tíz kötetben húsz nyomtatványt és egy kéziratot talált meg Opitz gyűjteményéből. A nyomtatványok intenzív használatról tanúskodnak, Opitz jegyzetelt, utalásokat és kiegészítéseket fűzött olvasmányaihoz. Saját possessorbejegyzésével látta el Quintilianus retorika tankönyvének 1544-es lyoni (*Institutionvm oratoriarvm libri XII*) és 1549-es párizsi (*De institutione Oratoria*) kiadását. Azonosítható még: *Problema Aristotelis* (hely nélkül, 1554), Hugo Grotius: *Poemata Collecta* (Leiden, 1617), Theophrastus: *Characteres Ethici* (Rostock, 1604), Matthias Bernegger: *Tvba pacis* (Straßburg, 1623), Lucanus: *Pharsalia* (Leiden, 1626). Továbbá Ovidius *Fastijának* 1581-es antwerpeni kiadását 1619-ben szerezte meg, valószínűleg Heidelbergben. Tacitus Lipsius által kiadott munkáit (Leiden, 1619) viszont éppen Erdélyben ajándékozta el (az előzéklapra írott dedikáció szerint 1623. június 8-án, Gyulafehérváron) Weickard Schulitz (Weickard Schulitz von Schulitzau) nemesembernek, a fejedelem udvari

<sup>7</sup> Detlef HABERLAND, *Gelehrtenleben zwischen Humanismus und „Häresie“: Eine Anmerkung zu Andreas Dudiths früher Rezeption = Kultur und Literatur der Frühen Neuzeit im Donau-Karpatenraum: Transregionale Bedeutung und eigene Identität*, hrsg. von Tünde KATONA, Detlef HABERLAND (Acta Germanica, 14), Szeged, Grimm, 2014, 148–163.

<sup>8</sup> HELTAI, i. m., 97: „Die Einladung von Opitz nach Siebenbürgen war Teil einer bewußten, weitblickenden Bildungspolitik. Seine Anwesenheit verstärkte den Prozeß, mit dessen Hilfe die siebenbürgische Kultur sich mit den europäischen protestantischen Zentren verbinden sollte. Diese Bildungspolitik trug in großem Maße dazu bei, daß Siebenbürgen in der europäischen Politik jahrzehntelang eine wichtige Rolle spielen konnte.”

<sup>9</sup> Még az sincs kizárva, hogy szándékosan fertőzték meg. Kortársai között népszerű volt ez a vélemény, azért, mert svéd kémnek és ügynöknek gondolták. Vö.: „Der Tod kam mit den Schritten einer Bettlerin. Man munkelte, Opitz’ Tod sei mit Absicht herbeigeführt worden. Er sei auf der Straße mit Absicht infiziert worden, weil man diesen ’schwedischen Agenten’ beseitigen wollte.” Bolesław FAC, *Martin Opitz’ Danziger Jahre = Martin Opitz 1597–1639: Fremdheit und Gegenwartigkeit...*, i. m., 20; Jörg-Ulrich Fechner óvatosan fogalmaz, nem említi, de nem is zárja ki a szándékosságot: „Opitz steckt sich an, als er einem Pestkranken mit christlicher Nächstenliebe zu Hilfe kommen will.” Jörg-Ulrich FECHNER, *Martin Opitz = Martin Opitz 1597–1639: Fremdheit und Gegenwartigkeit...*, i. m., 46.

<sup>10</sup> „Wegen Ansteckungsgefahr wird sein Nachlaß zum Teil vernichtet. Immerhin wissen wir aus Briefen, daß die Freunde bei einer Auktion seiner Bibliothek dies und jenes in ihren Besitz bringen konnten. Ein Katalog dieser Auktion hat sich bis heute nicht auffinden lassen.” Jörg-Ulrich FECHNER, i. m., 46.

<sup>11</sup> Martin BIRCHER, *Bücher aus dem Besitz von Martin Opitz = Martin Opitz: Studien zu Werk und Person*, hrsg. von Barbara BECKER-CANTARINO, Amsterdam, Rodopi, Daphnis 11(1982), 689: „Es muß eine ungewöhnlich reichhaltige und schöne Gelehrtenbibliothek gewesen sein, zu der, nebst den eigenen Arbeiten und Manuskripten, auch eine Sammlung alter Handschriften gehörte [...] Auf diese Weise ist die gesamte Bibliothek des ’Vaters der deutschen Dichtung’ in alle Winde zerstreut worden.”

<sup>12</sup> Uo., 689. A német barokk költők könyvtárai általában nem maradtak meg, és sajnálatos módon könyvgyűjteményeik jegyzéke sem. Andeas Gryphiusnak is például mindössze öt könyvét sikerült eddig azonosítani, uo., 690.

orvosának.<sup>13</sup> Az eredményeit mindenkor rendkívül megbízható tudós alapossággal közlő Martin Bircher kutatási programot is megfogalmazott itt: „[T]ovábbi fáradságos munkaterület kínálkoznék azzal, ha vállalnánk az Opitz által megkapott összes levél és autográf regisztrálásának és feltárásának a fontos és egyben szükséges feladatát.”<sup>14</sup>

Azóta a levelek kritikai kiadásának hatalmas munkáját kézbe vehetjük, a már eddig is idézett nagy vállalkozás regisztrálta a levelekben említett saját művekre való hivatkozásokat és külön feltüntette a tulajdonában lévő könyvek említéseit is.<sup>15</sup> Érdekes és fontos tanulságokat rajzol ki a *levelezésből* kinyerhető – sajnos mégis meglehetősen szűkös – könyvlista, amely Bircher eredményeivel részben egyezik. Quintilianus mindkét kiadására, Arisztotelész, Ovidius és Grotius könyveire találunk hivatkozásokat.<sup>16</sup>

Opitz possessorbejegyzéssel (*Mart. Opitius*) és jegyzetekkel látta el az 1619-ben megszerzett Ovidius-kommentár kötetet,<sup>17</sup> amely fontos olvasmánya volt. Bizonyosan még diákként jutott hozzá Quintilianus *Institutiones oratoriájának* 1549. évi kiadásához (tulajdonos-bejegyzése: *Opitii*); egy korábbi, 1544-es *Institutiones* beszerzésének ideje (tulajdonosbejegyzés: *Mart. Opitii*) pedig nem állapítható meg ilyen pontossággal.<sup>18</sup> Ugyancsak tulajdonosbejegyzéssel ellátott (*M. Opitii*) kolligátumkötetben volt a *Problemata Aristotelis* (Frankfurt/Main, 1554), margináliák, egyéb bejegyzések itt nincsenek.<sup>19</sup> Janus Gruterustól még egészen fiatalon, 1619 körül (a levél nincs datálva) Julius Scaliger költeményeit kéri.<sup>20</sup> 1626. március 24-én Matthias Bernegger arról értesíti Straßburgból Opitzot, hogy igazán értékes ajándékát (ez feltehetően a *Klagelieder Jeremia* volt)<sup>21</sup> viszonzva megküldi neki Barclay költeményeit (*Interim in vicem pulcherrimi mihique valde preciosi muneris tui, mitto munusculum, Barclajana carmina forsitan tibi necdum visa*).<sup>22</sup> Opitz még ebben az esztendőben kiadja Barclay *Argenis* című művét saját fordításában, Boroszlóban.<sup>23</sup>

Saját kezű tulajdonosbejegyzést tett a Fruchtbringende Gesellschaft programját, tajgáinak neveit etc. tartalmazó nagy vállalkozás ajándékba kapott kötetének címlapjára (*Ex dono Celsissim[i] Principis Anhaltini Ludouici. M. Opitius*).<sup>24</sup> 1629. június 29-én Boroszlóból levelet írt August Buchner wittenbergi professzornak, többük nagyra becsült barátjának, hogy bár a legutóbbi könyvvásáron alig jelent meg érdemleges könyv, Philip Sidney angolból fordított *Arcadia* című pásztorjátékát mindenesetre várja (*Libelli comparuerunt superioribus nundinis*

<sup>13</sup> Uo., 692–698; az ajándékkönyv részletes történetét lásd: Leonard FORSTER, *Opitziana im Brukenthal-Museum Sibiu/Hermannstadt*, Wolfenbütteler Barock-Nachrichten, 3(1976), 254–256.

<sup>14</sup> Martin BIRCHER, i. m., 690: „Ein weiteres und mühsames Arbeitsfeld öffnete sich, wollte man sich der ebenso wichtigen wie notwendigen Aufgabe unterziehen, sämtliche von Opitz erhaltenen Briefe und Autographen zu verzeichnen und zu erschließen.”

<sup>15</sup> OPITZ, *Briefwechsel und Lebenszeugnisse*, i. m., III, Martin-Opitz-Register, Erwähnte Bücher, 1957–1960, illetve Bücher in Opitz’ Besitz (außer Pamphletten und eigenen Werken) 1960–1961.

<sup>16</sup> A levelezés kétnyelvű kritikai kiadásának szerkesztői, Klaus Conermann és Harald Bollbuck, természetesen ismerték és hivatkozzák Bircher könyv- és olvasmánytörténeti tanulmányát.

<sup>17</sup> HERCVLIS / CIOFANI / SVLMONENSIS / IN / P. OVIDII NASONIS / METAMORPHOSIN / EX XXIII. ANTIQVIS LIBRIS / Observationes. ANTVERPIAE, Ex officina Christophori Plantini / M.D.LXXXIII. Vö. OPITZ, *Briefwechsel und Lebenszeugnisse*, i. m., I, 190600, 243–244.

<sup>18</sup> M. FABII QVINTILIANI, *Oratoris eloquentissimi, de Institutione Oratoria Libri XII* [...] Parisiis, 1549; M. Fabii Quintiliani Institutionum oratoriarum libri XII. [...] Lugduni, 1544. Vö. OPITZ, *Briefwechsel und Lebenszeugnisse*, i. m., I, 150000, 209–210.

<sup>19</sup> OPITZ, *Briefwechsel und Lebenszeugnisse*, i. m., I, 150000, 211.

<sup>20</sup> OPITZ, *Briefwechsel und Lebenszeugnisse*, i. m., I, 200000 ep, 250.

<sup>21</sup> Marian SZYROCKI, *Martin Opitz*, Berlin, Rütten & Loening, 1956, 171–172.

<sup>22</sup> Opitz két Bernegger-nyomtatványt is tulajdonosként jegyez, mindkettőt vélhetően 1623 után: PROAULIUM / TUBAE PACIS, / OCCENTAE / SCIOPIANO / BELLI SACRI / CLASSICO [...] ARGENTORATI Anno M. DC. XX. (Opitii) és TVBA PACIS / OCCENTA, / SCIOPIANO / BELLI SACRI / CLASSICO [...] ANNO M. DC. XXIII. (Opitij). Vö. OPITZ, *Briefwechsel und Lebenszeugnisse*, i. m., I, 230000 p[ost] q[uem] insc, illetve 260324 ep, 453.

<sup>23</sup> Johann BARCLAYENS *Argenis Deutsch gemacht durch Martin Opitzen* [...] Inn Verlegung Daud Müllers, Buchhändlers Inn Bresslaw, 1626.

<sup>24</sup> *Der / Fruchtbringenden / Gesellschaft / Vorhaben / Nahmen / Gemälde / Vnd / Wörter* [...] Frankfurt am Main, 1629–1630; OPITZ, *Briefwechsel und Lebenszeugnisse*, i. m., II, 290629 ep, I, 715–725.

*multi, sed pauci bonae fruges. Arcadium tamen Sidneij praestolor, ex Anglico sermone conversam*).<sup>25</sup> Várta, talán meg is szerezte a fordítást, hiszen éppen ez időben foglalkozott a bukolikus prózaekloga témájával, és 1630-ban ki is adta az első német nyelvű pásztorjátékot, ami ugyan – a vonatkozó kutatások szerint – elsősorban Jacopo Sannasaro *Arcadia* című művére támaszkodott, de Opitz Sidney-ismerete semmiképp sem zárható ki. A fordítást egyébként sokáig neki is tulajdonították.<sup>26</sup> Hugo Grotiust nagyon jól ismerte. A *Syntagma Arateorum* (Leiden, 1600) kötet címdalán saját kezű tulajdonosbejegyzés olvasható (*Mart. Opitii*), a *Poemata Collecta* 1617-es leideni kiadását pedig ajándékba kapta (*ex dono Mart. Opitius*).<sup>27</sup> 1629. március 23-én levelet írt Christophorus Colerusnak (Christoph Köhler),<sup>28</sup> s tőle anyagot kért a tervezett (és végül mégsem elkészült) *Dacia antiqua* számára. Stephanus Taurinus *Stauromachia*-jából remélt további adatokat (*Stauromachiam Taurini si reperire poteris, ea excerpes, quae ille de Dacia in illum Librum, qui hactenus oculos meos fugit, congenisse fertur*), az 1519-ben Bécsben nyomtatott könyv bizonyosan nem szerepelt a könyvtárában, ám tudomása volt róla.<sup>29</sup> Ugyanitt közli fájdalmasan, hogy a kitűnő könyvek hiánya rendkívül kínozza őt (*Magnopere me torquet penuria optimorum librorum*). A topikusnak látszó humanista mentegetőzés most nem teljesen valótlan: Grotiustól nem is olvasta még az *Apologiát* (*Apologeticus Eorum VVestfrisiaeqve Et Vicinis quibusdam nationibus ex legibus praefuerunt ante mutationem quae evenit anno MDCXVIII*. Sriptvs A. B. Hvgone Grotio [...] Heidelbergae, 1629), holland nyelven megírt, irénikus hangolású, igen népszerű könyvét is csak olvasásra kapta kölcsönbe, de később, 1631-ben, maga is lefordította.<sup>30</sup> Jó barátja, Colerus, aki – saját nagyzóló tervei szerint – épp ez időben dolgozott tervezett Dudith András és Johann Matthäus Wacker von Wackenfels életrajzán, 1630. november 13-án Briegből keltezett levelében könyveket kér a *Germaniae delictum*nak szólított Opitztól (*Denique si tibi Sylva Grotii ad Fran. Thuanum, et Poemata Simonidae, rogo meis usibus transmittas, aut ipse tecum afferas*).<sup>31</sup> Opitz, miután megkapta Colerustól a régóta várt Grotius-fordítást,<sup>32</sup> és mivel az ő nagy fáradsággal végzett fordítása is éppen megjelent, 1631. május 9-én számolt be Colerusnak arról, hogy Grotius – affektált szerénységi formula után – tulajdonképpen nagy szabadságot ad a fordítónak: „Azt tanácsolom

<sup>25</sup> 1629-ben az őszi frankfurti könyvvásárra megjelent Sir Philip SIDNEY, *The Countess of Pembroke's Arcadia* című pásztorregényének német fordítása (*ARCADIA / Der Gräffin von Pemrock. / Das ist; / Ein sehr anmüthige / Historische Beschreibung / Arcadischer Gedicht vnd Geschichten / mit eingemängten Schäffereyen vnd / Poesien [...] in vnser Hochteutsche Sprach / fleissig vnd treulich übersetzt / Durch / VALENTINVM THEOCRITVM von Hirschberg [...] In Verlegung Matthäi Merian / Anno M.DC.XXIX.*). A nevét eltitkoló és álnévbe (Valentinus Theocritus von Hirschberg) rejtőző fordító nagy valószínűséggel a rózsakeresztes Daniel Mögling udvari matematikus volt.

<sup>26</sup> Martin Opitzen *Schäfferey Von der Nymfen Hercinie*, Breßlaw, David Müller, 1630. OPITZ, *Briefwechsel und Lebenszeugnisse*, i. m., II, 290629 ep, 713 és 719.

<sup>27</sup> OPITZ, *Briefwechsel und Lebenszeugnisse*, i. m., I, 170000A ins., illetve 170000 p[ost] q[uem] ins, 227.

<sup>28</sup> Christoph Köhler (Bunzlau, 1602. 12. 01. – Breslau, 1658. 04. 19.): iskoláit Bunzlauban és a boroszlói Erzsébet Gimnáziumban végezte, 1624. május 19-én honfitársával, Caspar Senflebenel (megh. 1643), beiratkozott a strasburgi egyetem jogi fakultására. Opitz után őt tartották a legtehetségesebb költőnek, kapcsolatuk azonban csak lassan alakult barátsággá. 1629-ben visszatért hazájába, házitanítóként működött. 1634-ben a filológia és az ékesszólás tanára lett a boroszlói Erzsébet Gimnáziumban, 1637-től haláláig *Professor Historiarum et Eloquentiae* ugyanott. 1639-től megbízták a Maria-Magdalena-Könyvtár vezetésével is. Ugyanezen évben állította össze és olvasta fel (november 11-én) az első Opitz-életrajzot.

<sup>29</sup> OPITZ, *Briefwechsel und Lebenszeugnisse*, i. m., II, 290324 ep, 683–684.

<sup>30</sup> *Bewijs van den waren Godsdienst / In ses Boecken gestelt by Hugo de GROOT, o. O., 1622.* Később latin próza fordítása is megjelent: *Sensvs Librorum Sex, Qvos Pro Veritate Religionis Christianae Batavice scripsit Hugo Grotius*, Lugduni Batavorum 1627; Hugo GROTIUS / *Von der Warheit / der Christlichen / Religion / Auß Holländischer / Sprache Hoch / deutsch ge- / geben. / Durch Martin Opitzen*, In Verlegung / David Müllers. 1631, Gedruckt in der Fürstlichen / Stadt Brieg / durch Augustinum / Gründern, 1631.

<sup>31</sup> OPITZ, *Briefwechsel und Lebenszeugnisse*, i. m., II, 301113 ep, 889–892. A szóban forgó kötetek: Hugonis GROTHII *Silva, ad Franciscum Augustum Thuanum*, Lutetiae Parisiorum, 1621 és 1622, illetve Szymon SZYMONOWIC, *Poemata aurea cum antiquitate comparanda edita ex bibliotheca Morsi*, Lugdunum Batav., 1619.

<sup>32</sup> HUGONIS GROTHII *Von der Wahrheit der Christlichen Religion*: Von Ihm Selbst. Auß dem Holländischen inn Latein, Vnd Auß Diesem in das Deutsche gezogen: Durch CHRISTOPH COLERVM, Breslau, David Müller, 1631.

neked, itt is cselekedj szabadon és ne érezd magad megkötve a megadott szavakhoz.”<sup>33</sup> Tacitus kötetéről már tettem említést: Opitz hízelkedő tisztelettel dedikálta Weickhard Schulitz von Schulitzau úrnak (*viro ad praeclara quaeque nato, fautori suo singulari, et amico unico*) 1623. június 8-án Albae Dacor[omanae], azaz Gyulafehérvárról való távoztakor.<sup>34</sup>

Opitz elveszett (*szétszóródott*) könyvtárának megmaradt köteteit újra átvizsgálni, a levelekben említett olvasmányokat a meglévő könyvekkel szorosan összevetni olyan jelentős tudományos program, amely a német tudományossággal harmonizáló hazai kutatásnak fontos feladata lesz. Úgy gondolom, az erdélyi művelődéstörténet 17–18. századi fejezeteihez is nyújthat fontos tanulságokat.

<sup>33</sup> „Librorum nostrorum pro veritate Religionis Cristianae quod a scriptore est non meretur tantum interpretem: de ipso argumento idem dicere sine impietate non possim. Sed tamen hic quoque memineris suadeo liberum te esse, nec ita alligatum praeuntibus verbis vt non liceat res easdem melius tibi dicere.” OPITZ, *Briefwechsel und Lebenszeugnisse*, i. m., II, 310509 ep, 1011–1012.

<sup>34</sup> TACITUS, *Opera quae exstant* I. Lipsius postremum recensuit, Leiden, 1619. OPITZ, *Briefwechsel und Lebenszeugnisse*, i. m., I, 230608, 297–298.